

Guðmundur Hannesson - Landvarnarrit (1908)

Útgáfa 1.0 af rafræna skjalinu

Þetta PDF skjal er hluti afraksturs skönnunar á prentuðu eintaki af téðu riti. Markmið þessarar útgáfu er að veita almenningi færi á að eignast sitt eigið rafrænt eintak af því án endurgjalds.

Skjalið er upprunalega birt á vefnum <https://urlausnir.is>. Þar má finna rafrænar útgáfur hinna bindanna og verða nýrri útgáfur af skjölunum í boði þar.

Takmörkun ábyrgðar

Höfundur skjals þessa afsalar sér allri ábyrgð, að því marki sem lög heimila, vegna beinnar og/eða óbeinnar notkunar skjalsins sjálfs eða afurða sem af því leiðir. Þó að stefnt hafi verið að því markmiði að skjalið endurspegli sem best innihald upprunalegu bindanna er hvorki hægt að tryggja né ábyrgjast að það hafi tekist. Framangreint á einnig við um efnislegt innihald prentuðu eintakanna sem skönnuð voru.

Höfundaréttur

Höfundur skjals þessa álitur að hvers kyns höfundaréttur á prentaða eintakinu sé útrunninn.

Hvers kyns höfundarréttur sem höfundur skjalsins gæti hafa skapað sér til handa með skönnuninni sjálfri eða öðru framlagi sínu til sköpunar þess, skal vera meðhöndlaður í samræmi við Creative Commons Zero höfundaleyfið (CC0 1.0 Universal eða síðari útgáfa þess).

Ábendingar

Séu ábendingar um mögulegar úrbætur á skjalinu er hægt að koma þeim á framfæri við höfund þess.

Athugasemdir um þessa útgáfu

Skannað var eintak í vörslu Landsbókasafnsins (Íslandssafn).

Skrifað inn á bls. 6.

Höfundur skjalsins: Svavar Kjarrval (svavar@kjarrval.is)

LANDVARNARRIT.

I.

Landvarnarstefnan.^{x)}

Það er svo sem enginn efi á því lesari góður, að ættu tveir bændur í þinni sveit í landaþrætumáli og einkum ef þrætulandið væri mikil landspilda og góð, þá yrði mönnum tíðrætt um þessa deilu. Báðir hefðu margt til sins máls eins og gengur og báðum stæði þetta á miklu. Þeir væru eflaust áhyggjufullir út úr því. Konur þeirra og ættingjar drægjust inn í þetta umhugsunarefni og síðan hver af öðrum, svo úr þessu yrði hálfgjörður flokkadráttur í sveitinni. Allir myndu um það tala, bændurnir, konurnar og vinnufólkið og sínu spá hvor um úrslitin.

Ög ef málalokin yrðu að lokum þau, að gjörðarmenn, kunnugir og óvilhallir skyldu gjöra um málið og hlita skyldi úrskurði þeirra, þá þættist þú eflaust kominn í allmikinn vanda er valið lenti á þér sjálfum. Þú stóðst áðursem áhorfandi fyrir utan þetta þref, nú kemst þú allt í einu inn í hringiduna, þar sem hver röksemdin og sanngirnissástaðan synti á eftir annari án þess þó að fá framrás. Fyrst ætlaðir þú, að auðvelt myndi að höggva á hnútinn, en svo varð það svo

undarlega erfitt er á átti að herða, og þó hafðir þú samvizkusamlega kynt þér allar ástæður beggja. Málið var flókið og hvorugum mátti gjöra rangt. Það er von þó þeir verði andvaka út úr slíku, sem óvanir eru dómaraströfum.

Þá má geta nærri hversu þér hefði fallið, ef þú hefðir í raun og veru verið annar málsaðilinn! Þarna hefðir þú getað átt von á því, að bezt hlutinn af jörðinni þinni væri tekinn af þér er minnst varði, landið sem þú hafðir lagt rækt við og byggt ýmsar vonir á og ætlaðir að eftirláta börnunum ólíku fegurra og arðsamara en þú tókst við því. Á svona fögrum bletti festir maður ást, þessa ást á jörðinni, blómskrýdda frjósama landinu, sem allir jarðeigendur kannast við.

Nú er svo gott að vita, að það er í raun og veru slíkt landaþrætumál á ferðum, þar í þinni sveit, lesari! Einmitt í þinni sveit, hver sem þú ert.

Ög það er ekki nágranni þinn sem hefir lent í því.

Um þína jörð stendur deilan, ekki um nokkurn hluta hennar, heldur alla jörðina eins og hún er! Annar segist vera réttur eigandi hennar.

x) Inngalfr VI, 4. 1908.

Sama segir hann um allar hinar jarð-
innar í hreppnum.

Sama segir hann um alla hreppa lands-
ins. *Landið* alt segist hann eiga sá
góði maður!

* * *

Einfalt landamerkjамál í þinni sveit
gat vakið athygli þína svo þú hugsaðir
um það og taldir það skyldu þína að
kynna þér alla málavöxtu er þú skyldir
gjöra um málið. Getur nú eigi þetta
mikla landaþrætumál um landið alt vak-
ið þig af svefni og fengið þig til að
hyggja að málavöxtum er það bætist of-
an á, að einmitt þú átt að dæma í því,
þó sjálfur eigir þú hlut að máli, því
hvorugt er hugarburður.

*Vér Íslendingar, eigum í landa-
þrætumáli við Dani!* Báðir segjast
eiga landið eins og það er með öllum
þess gögnum og gæðum!

Danir segja að Ísland sé danskt,
landvarnarmenn að það sé íslenskt.

* * *

Þú segir að þetta séu firrur.

Núðu stýrurnar úr augunum svo þú
getir preifað á því. Littu á landakort-
ið. Er ekki Ísland með sama litnum
og Danmörk? Littu á fánana á ís-
lenzku skipunum. Eru þeir ekki danskir?
Flettu upp hverri fræðibók er vera skal,
sem minnst á Ísland. Nærfellt allar
segja að landið sé danskt. Danir hafa
fyrir löngu talið sjálfum sér og öðrum
trú um, að þeir eigi landið og sjóinn
við strendur þess. Veiztu ekki þetta?
Sefurðu um hábjartan daginn? Er
þér líka ókunnugt um, að fjöldi

góðra manna hefir risið á móti þessu
fargani og spyrja þig, íslenzkur kjósandi
og uppvaxandi kynslóð, með linum þess-
um, hvort þú viljir fylgja þeim að mál-
um og gerast landvarnarmaður, — eða
sofa dálítið lengur, máské til æflokka,
eða að minsta kosti svo lengi að ofseint
sé að vakna.

* * *

Eg heyri hvað þú segir þó langt sé
á milli! Þú segist ekkert botna í þess-
um stjórnmálum, það sem eitt blaðið
segi beri annað til baka, svo það sé
allsendis ómögulegt að greina rétt frá
röngu. Það sé því langbezt, að skifta
sér alls ekkert af þessari stælu.

Vandaminst væri það, eða að minsta
kosti létt verk og löðurmannlegt. Það
ráða þá aðrir úrslitunum öllum og svo
illa kunna þér að falla þau, að þú
sjáir eftir því á eftir. En eftir á að
hyggja: þú telur þig þó í einhverjum
stjórnmálaflokknum að nafninu og þú
fylgist með nágrönnunum að kosninga-
borðinu, að minsta kosti þegar einhver
atkvæðasmalinn ýtir á eftir. Þetta mun
verða niðurstaðan og þá skiftir þú þér
sannarlega af málinu. Finst þér nú
ekki í raun og veru sæmra, að athuga
málið sjálfur og nota þína eigin skyn-
semi, heldur en að láta einhvern óhlut-
vandan, máské leigðan atkvæðasmala
teyma þig á eyrunum og skopast svo
að þér á eftir? Málið skiftir þig sjálf-
an konu þína og börn og það er ein-
falt og óbrotið, svo hvert barnið getur
skilið það fyrhafnarlaust. Það er óþarft
fyrir þig að dæma um það í blindni

og auk þess hættulegt, Ef þú hyggur að því gætilega og lætur skynsemina ráða án þess að flokkshatur blindi þig, þá kemst þú ekki hjá því að verða mér sammála og verða góður landvarnarmaður.

* * *

Hrærigrautur. Ójá, það er von þér pyki margt hrærigrautur, er þú hefir heyrt og lesið um sjálfstæðismálið, en í raun og veru getur ekkert verið einfaldara.

Það hafa aldrei komið fram nema tvær stefnur í því máli og munu aldrei koma fram. *danska stefnan* og *íslenska stefnan eða landvarnarstefnan*.

Dönsku stefnunni hefir danska stjórnin ætíð fylgt og íslenzkir skósveinar hennar, er jafnan hafa þegið þingsæti, feit embætti og krossa að launum fyrir þann göfuga starfa, að vinna fösturjörð sinni ógagn.

Íslenzku stefnunni hafa allir helztu menn þjóðar vorrar fylgt, allt frá Einari Þveræing til Jóns Sigurðssonar og merki þeirra er nú borið af landvarnarmönnum.

En hver er nú munurinn?

Danska stefnan segir: **Ríkið er eitt og það er danskt.** Ísland er partur af danska ríkinu. Danir eiga landið.

Landvarnarstefnan segir: **Ríkin eru tvö Ísland og Danmörk.** bæði jafnréttá, hvorugt undir annað gefið, bæði sjálfstæð, þó þau lúti sama konungi. slendingar eiga Ísland, Danir Danmörk.

Getur nokkuð verið einfaldara og

auðskildara? Öll þvælan um sjálfstæðismál vort, að bullinu fráskildu, er sögð í þessum fáu orðum, sem hvert barn skilur.

* * *

Hver stefnan hefir sínar ákveðnu afleiðingar. Þær eru margbreyttar. Við skulum hyggja að fáeinum til þess að skýra málið betur.

Æðsta valdið. Það er einkenni sjálfstæðra ríkja, að þau hafa æðsta vald yfir öllum þörtum ríkisins og öllum málum þess. Venjulega hafa nokkrir menn, er til þess eru kjörnir, vald þetta til meðferðar. Þeir mynda þá ríkisráðsins ríkis. Í því getur enginn utanríksismaður átt sæti, framur en hreppsnefndarmaður í hreppsnefnd annars hrepps.

Samkvæmt dönsku stefnunni hefir danska ríkisráðið æðsta valdið yfir öllum íslenzkum málum undantekningarlaust og ráðherra vor á þar að sjálf-sögðu sæti.

Samkvæmt landvarnarstefnunni hefir íslenska stjórnin (konungur og alþ.) æðsta valdið í öllum vörum málum, danska ríkisráðið í dönskum málum. Ráðherra vor á ekkert erindi í danska ríkisráðið og á ekki að eiga þar sæti. Oddvitinn í íslenzka hreppnum getur ekki verið, hreppsnefndarmaður í danska hreppnum.

Þér finnst þetta sjálfsagt. Náttúrlega! Hver óbrjáláður maður ætti að geta skilið það. En það er nú svona stundum, að smælingjum er það opinberað, sem vitringum er hulið. Hin mikla vizka gjörir þá æra.

hlíðina á Færeyjahrútnum og grænlenzka birninum.

Landvarnarstefnan krefst þess, að Ísland hafi islenskan fána og islenskt ríkismerki svo sem önnur óháð lönd.

Þú segir að merkið höfum vér fengið þar sem fálkamerkið er. Nei! Merkið er Danir gáfu oss var aldrei ætlað til annars en að vera rikishlutamerki, líkt og danskir bæjir og héruð hafa. Það var ekki ætlað til þess að vera rikismerki og var heldur ekki sett í þann búning, þó sennilega fari öðruvísi en ætlast var til.

Pegnréttur. Hvert sérstakt ríki áskilur samþegnumum jafnrétti í öllum atvinnugreinum o. fl. Útlendingunum er gjört erfiðara fyrir, til þess að þeir taki siður brauðið frá börnum landsins.

Danska stefnan gengur að því sjálf-
sögðu, að Danir og Íslendingar hafi
sama danska þegnættinn og Danir geti
því rekið hér alla atvinnu, sjómensku
o. s. frv., sem innfæddir menn.

Landvarnarstefnan vill halda Íslandi fyrir Íslendinga og skipa Dönum á sama bekk og öðrum útlendingum. Hún krefst að þegnórttur landanna sé skilinn.

Þessi eru aðalatriðin. Þú segir það hverju orði sannara að öll eru þau einföld og auðskilin. Það þarf heimskan mann, nautheimskan vildi eg sagt hafa, til þess að botna ekkert í þeim. Vonandi er, að slikum grasösum fækki fljótlega á landi voru.

* * *

Ég heyri, ég heyri! þú spyr hvort
útlendingar gleypi oss ekki og slái eign

sinni á landið, er danska verndin er horfin.

Já, hún kom oss að góðu haldi verndin sú, er „Tyrkir“ rændu hér fé og fólki forðum daga og fluttu Tyrkja Guddu suður í lönd. Aldrei hefir þessi vernd orðið svo oss að gagni, því aldrei hafa útlend ríki ásælst land vort og aldrei getur hún orðið oss að gagni af þeirri einföldu ástæðu, að Danir sjá engan veg til þess að verja sjálfa sig, hvað þá oss. Þetta játa þeir sjálfir og eg veit ekki til að nokkur skynbær maður hafi aðra skoðun á því, ef hann er kunnur málavöxtum.

Hvernig á vernd þeirra að koma að gagni, sem sjálfir eru ósjálfbjarga?

Þú spyr hvort strandvörnin sé oss eigi ofvaxin og ofdýr?

Danir hafa nú eina fleytu hér til strandvarnar. Nokkurn hluta árs er hún suður í Danmörku, opt liggur hún inni í fjörðum. Nú eru hér sunnanlands nokkrir botnvörpungar, sem sjómenn og einstaklingar eiga og halda úti allan ársins bring. Dettur þér í hug að öllu landinn væri ofvaxið að eiga strandvarnarfleytu og halda henni úti? — Það lá að! Þér finst það næsta ólíklegt. Það eitt er undarlegt, að sömu mennirnir sem hræðast strandvarnarfleytuna, er gæti orðið sjómönnum vorum gagnlegur æfingaskóli, treystast óðar til þess, að verja meira fé í konungsfagnað, mat og drykk, eg meina — vínföng.

Þú spyr hvort stjórnin verði oss ekki of dýr með þessu lagi?

Jú, ef við höfum þau átvögl í búrinu, sem skamta sér sjálf allan matinn

alls heimilisfólksins. En sömu menn geta líka sökt landinu í skuldir, þó við hængjum aftan í Dönum. Hvert land sniður sér stakinn eftir sínum vexti en ekki annara, og sé það gert er öllu borgið. Ekki bar á því að stjórnarfarið yrði forfeðrum vorum dýrara en það er nú, þau 400 árin, er Ísland var óháð lýðveldi. San Marino er miklu minna en Ísland og er þó með elztu ríkjum í álfunni. Stjórn þess er ódýrari en stjórnin er hér nú. Ætti oss að vera ofvaxið að fara jafn skynsamlega að ráði voru?

Þú spyr hvort innlimun væri þó eigi mikill hagnaður, fjármunalega. Nú gjöldum vér ekkert til konungs eða utanlandsmála. Þessi gjöld hlytu þó að verða oss tilfinnanleg byrði. Vel mætti og vera, að vér gætum komið ár vorri enn betur fyrir borð með því að fallast á innlimun og hugsu ekki herra.

Þarna komstu með það! Þetta jetur hver eftir öðrum hugsunarlaust. Þó Danir keyptu af oss sjálfstæði landsins fyrir ærna peninga, sæu um þetta allt, gæfu oss veiðarfæri, sléttuðu jafnvel túnin fyrir oss og gæfu hverjum manni sitt pundíð af kaffi og sykri í ofanálág — hver væri vinningurinn? Óðar en innlimunin hefði náð hefð og festu myndu Danir smá minka ómagameðlagið, og krefjast þess að lokum, að vér stæðum straum af oss sjálfir. Allir verða leiðir á langþurfamönnum, Danir líka. Þeir hefðu þá og allt vort ráð í sinni hendi og hefðu ekkert lengur til vor að sækja. Finst þér það sóma-

leg verzlun, að selja frelsi sitt og sinna, um ókomnar aldir fyrir ómagameðlag, er fljótt verður jetið upp? Hvort finst þér meiri gæfuvegur, að reyna með sparsemd og forsjálni að bjargast af eigin ramleik, öllum óháður, eða gerast fyrir-litinn ómagi annara og það að þarflausu?

Nei! Innlimunin forðar oss ekki frá því, að gjalda hvern síðasta pening til þess að standa straum af oss sjálfir. Ekki til langframa. Aftur á móti væri hún ágæt gróf fyrir kjarklausa ættlerakynslóð, er sá sér engan veg betri en þann, að selja frelsi sitt og allrar sinnar ættar fyrir peninga.

Reyndar auðskilið! Já vist er það auðskilið, að hreppsómagahugsunarháttur verður engum gæfuvegur.

*

*

*

Nú hef ég sagt þér hversu vér land-varnarmenn litum á málið. Hversu líkar þér þá landvarnarstefnan?

Þér finst að enginn góður Íslendingur geti verið andvigur henni. Það er ekki nóg. Þú verður að efla hana og styðja ef duga skal. Eigum við ekki að binda það fastmælum.

Hér er höndin!

Guðm. Hannesson.

Stefnan og stjórnin.^{x)}

„Heyrðu!

Ég hef verið að hugsa um þetta, sem við tölum um á dögnum, og ég hef spjallað um það við nágranna mína.

Þeir eru hræddir um að sjálfstæðið verði oss dýrt og óttast útgjöldin, en þegar á skal herða vill enginn lita við innlimuninni. En hvernig sem við veltum þessu fyrir okkur, þá verður alt af endirinn sá, að úr því enginn vill sætta sig við innlimunina þá sé ekki annað vænna, en að fylgja ykkur land-varnarmönnum að málum. Það er einhver samkvæmni í því sem þið segið, og stefna ykkar er einföld og auðskilin. Eg er verri maður ef ég skil hvað sum blóðin fara; þau rifast altaf um *stjórnina* um ritsimana og fjárhaginn og sitt segir hvor. Ekki höfum við bændurnir tíma eða tækifæri til þess að rannsaka til hlýtar hvor sannara segir. En — hvað ég vildi sagt hafa — eru ekki landvarnarmenn svarnir fjandmenn stjórnarinnar?

„Ég veit það ekki!“

„Veiztu það ekki!? Hver ætti þá að vita það? Ertu ekki einn í stjórn landvarnarflokksins?

„Jú, að nafninu er ég það. En ég held, að þú hafir þó ekki skilið oss land-varnarmenn allskostar. Vér höfum aðallega eitt mál að berjast fyrir — sjálfstæðismálið. — Ég hef sagt þér hverri stefnu vér fylgjum í því. Ef stjórnin tekur í sama streng í fullri al-vöru og einlægni, þá erum vér með henni, hvað svo sem hún hefir áður gert eða sagt, ef hún snýst á móti verðum vér „svarnir fjandmenn hennar“. — Jafn-vel fjandmenn okkar styðjum vér ef þeir styðja málefnið. Vér viljum meta það meira en mennina“.

x) Ingólfur VI, 5. 1908.

„Já — er ekki stjórnaflökkurinn hreinn og beinn innlimunarflokkur? Oft hefir það verið um hann sagt í blöðunum. Eg hélt að það væri enginn vafi á því?“

„Þetta getur verið. Nokkra ástæðu hafa menn haft til þess, því að oft hafa stjórnaflöðin vegið í þann knérunn. Eitt veit ég „með vissu og það er að margir menn sem telja sig í stjórnaflöknum eru eins góðir Íslendingar og við erum og fylgja í hjarta sínu landvarnarstefnunni. En þeir bera það traust til núverandi stjórna að hún muni reynast vel er á skal herða og hyggja sjálfstæðismálinu vel borgið í höndum hennar. Ekki veit ég nema þeim kunni að verða að trú sinni áður lýkur. Hver veit hversu ráðherra vor reynist í milliríkjanefndinni? Eg vildi aðeins óska að hann reyndist svo vel að vér landvarnarmenn „féllum fram og tilbæðum hann“. Væri þá sjálfstæðismálið fyrst komið í gott horf ef vér stæðum allir sem einn maður. Íslendingar, því að auðsæmunu úrslitin ef Danir hafa hér mikinn flokk manna með ötulum fyrirliða, er þeir geti stutt sig við og notað sér þannig sundrungu vora og fávizku. Vér höfum skýra stefnuskrá þar sem landvarnarstefnan er. Nú er það eitt eftir að allur þorri Íslendinga — helst allir fylgi henni einhuga“.

„Mikil er trú þín, lækni! Dettur þér í hug að allur sá mikli fjandskapur milli flokkanna detti alt í einu úr sögunni? Heldur þú að ráðherrann bjóði

ritstjóra Ísafoldar heim til sín á næsta gamlárskveld? Mörgu get ég trúað en því trúi ég ekki. Mér er sem ég sæi þá vinina sitja hvorn hjá öðrum? Mér liggur við að hlæja að tilhugsuninni!“

„Finst þér það svo ýkja hlægilegt að mikilhæfustu mennirnir, sem við Íslendingar höfum á að skipa, hvort sem þeir eru tveir eða tuttugu, væru sáttir og sammála um skýra, þjóðlega stefnuskrá og fullan drengskap í stjórnmálunum? Mig minnir að ráðherra vor væri að drekka minni slíks drengskapar í Höfn fyrir skömmu. Hann ætti ekki að láta nema staðar við orðin tóni. Annars spái ég engu um þetta. Eg er ekki spámaður. Hitt sé ég að sjálfstæðismálinu er svo bezt borgið að stefnan sé skýr og vér fylgjum henni allir sem einn maður.“

„Það er hverju orði sannara! Þá væri sigurinn vis.“

Náttúrlega! Það liggur í augum uppi. Í raun og veru erum vér Íslendingar meira en meðalfólön ef vér sundrumst í þessu máli. Ef leiðtogarnir sjá ekki jafnaðsæan hlut fyrir flokksblindu þá verðið þið kjósendur að hafa vit fyrir þeim, svo þeir leiði ykkur ekki út í ófæru. Til þess hafið þið kosningarréttinn. Þið hafið töglín og hagldirnar!“

„Satt er það, en mér þykir ærinn vandi fylgja þeirri vegsemd. — Ef ég skil þig rétt, þykir þér ekki fullreind stefna stjórnaðinnar í sjálfstæðismálinu fyr en nefndin hefir lokið störfum sín.“

um. Ef hún fylgir þar svikalaust sömu stefnu og þið, þá styðjið þið stjórnina.“

„Náttúrlega!“

„En — ef stjórnarmenn búa til einhvern innlimunarbræðing?“

„Þá fellur stjórnin — við litinn orðstír!“

„Þarna held ég þú sért orðinn spámaður!“

* * *

„Dettur mér nokkuð í hug! Ég held þetta sé ekki vel athugað hjá ykkur landvarnarmönnum. Eftir mínu litla viti held ég þið verðið að fella stjórnina þó hún yrði ykkur fyllilega sam-mála í sjálfstæðismálinu!“

„Það var skritið. Því þá?“

„Þið segist vilja fara gætilega í fjármálum og sökkva eigi landinu í skuldir. Nú getur enginn borið á móti því, að stjórnin hefir verið ærið djarftæk á landsfé og að fjárhagurinn er alt annað en glæsilegur. Þetta sér hvert barnið, þó öll stjórnarblöðin þræti fyrir það. Nú býst ég við, að stjórnin haldi sama búskaparlagi meðan hún situr við stýrið og þá hljótum við að fara beina leið — á hausinn!“

„Það færum vér eflaust með sama búskaparlagi. En ég veit ekki betur en að það sé þingið sem samþykkir fjárlögin þó stjórnin semji uppkastið.“

„Það er nú satt. En nú ræður stjórnin bersýnilega öllum þingmönnum meiri hlutans og hver verður þá munurinn?“

„Hafi hún gert það þá er hægst

fyrir ykkur að kjósa ekki þá eyðslu-seggi aftur.“

„Nú eruð þið lausir við þá. Þingið verður að bera ábyrgð á sínum gjörðum, einnig fjárlögunum. Sendið þið góða ráðdeildarsama bómenn á þing, þá mun fjárhagurinn lagast hver svo sem stjórnin er. Ef þið kjósið landvarnarmenn, þá er vonandi að þeir efni það lof-orð að halda fjárhagnum í heilbrigðu horfi.“

„Ég held að allir séu sammála um, að það þurfi að vinsa moskið úr þinginu. Sumir segja að allir þessir Danmerkurfarar hafi „jetið og drukkið sér til dómsáfellis“. Þó ekki væri annað þá eru þeir flestir í flæktir gamlar klikur, gamlar deilur og steinblindir af flokks-hatri.“

„Nokkuð er hæft í því. Látið þið þá sjá að næsta þingið verði vel skipað — ráðdeildarsömum landvarnarmönnum. Þá mun vel fara.“

„Við skulum vona að það takist.“

G. H.

Kaupbætir Ingólfs er:

1. **Þjóðsögusafn** Þorsteins Erlingssonar, 2. **Góðsaga** þýdd, 142 bls. og 3. **Stór og vel gerð mynd** af *Jóni Sigurðssyni*.

LANDVARNARRIT.

II.

Milliríkjanefndin.

Tveir kostir.

Fátt er eins ofarlega í hugum manna um þessar mundir eins og „nefndin“, þessi margumtalaða millilandanefnd, sem nú situr á rökstólum suður í Danmörku. Um hana er rætt og um hana er spáð, ekki eingöngu hér í Reykjavík, heldur víðsvegar um land alt. Þetta er gleðilegt, því að það sýnir almennan áhuga á sjálfstæðismáli voru, og efflaust verður starf nefndarinnar næsta þýðingarmikið, hver svo sem úrslitin verða. Þau ættu að geta sýnt oss, hvað býr undir bróðurþelinu danska, hvort stjórnarflokkurinn, sérstaklega ráðherra vor, bindur sig við innlimunina er á skal herða, hvort stjórnarandstæðingar standa við fyrri orð sín og ummæli, hvort nokkur nefndarmanna getur borið sverð og skjöld Jóns heitins Sigurðssonar. — Það eru áreiðanlega nokkur líkindi til, að nefndin leiði marga þad í ljós, sem nú er í myrkrunum hulið, og geti meðal annars haft þýðingarmikil áhrif á næstu þingkosningar.

Þessi tilfinning fyrir mikilvægi nefndarinnar er svo rík í hugum sumra manna, að þeim finnst allar umræður um sjálfstæðismálið þýðingarlitlar meðan árangurinn af nefndarstarfinu er ókunnur, finst að allur kosningaviðbúnaður hljóti að biða til þess nefndin hefir lokið störfum, og jafnvel ómögulegt að vita, hvern flokk skal fylla fyrr en tillögur hennar eru öllum kunnar. Það er og ætlan sumra, að vér hljótum að una við gerðir nefndarinnar og samþykkja þær, hverjar sem þær verða.* Nefndarmenn vorir muni fara svo langt sem audið er, og fá öllu því framgengt, sem á nokkurn hátt er fánlegt og framkvæmanlegt.

Því fer fjarri að slíkt álit sé á rökum bygt. Sannleikurinn er sá að tæpast getur nokkur mikilvægur hlutur komið fyrir í nefndinni, er eigi má sjá fyrir eða búast við. Svo einfalt er það mál, er hún hefir um að fjalla.

* „Eg vil biða átehta og sjá hvað nefndinni verður ágengt. Eg vona, að hún fái því til leiðar komið, sem vér getum unað við, og býst við, að vér verðum að láta oss lynda það, sem þeir gera þar syðra í vetur,“ skrifar t. d. merkur norðlenzkur bóndi,

Ekkert er fjær sanni en það, að vér hljótum að samþykkja gerðir nefndarinnar. Til þess hafa menn kosningarétt, að þeir dæmi sjálfir um málið. *Kjósendur eða fulltrúar þeirra á þingi eru hæstiréttur í því, en alls ekki nefndarmenn.* Og það er brýn nauðsyn á því, að málið sé rätt ítarlega í blöðum vorum til þess að kjósendur kynnist því sem bezt frá öllum hliðum, svo ekki þurfi þeir að dæma um það í blindni. Vér vonum að tillögur nefndarinnar verði sem beztar og viturlegastar, en hitt getur líka hugsast, að þær verði afarhættulegar og þá skiftir miklu, að kjósendur sjái við þeim. Vér höfum dæmið fyrir oss: ríkisráðsákvæðið 1903. Þá þóttust allir hafa himin höndum tekið — nema landvarnarmenn —, en nú eru nærfelt allir samdóma um það, að ríkisráðsákvæðið hafi verið hin argasta villa. Til þess eru vond dæmi að varast þau. Það er engin ástæða til þess að byggja nefndarmenn vora vitrari en alt þingið 1903.

Hvað sem nefndinni líður verðum vér hér heima að gera oss sem glöggasta grein fyrir málinu. Vér höfum því fremur ástæðu til þess sem tillögur nefndarinnar verða eflaust lofaðar á hvert reipi, hverjar sem þær verða. Nefndarmenn gera að sjálfsögðu það eitt, sem þeir ætla réttast og happadrygat fyrir oss. Þeim þykir því eflaust sinn fugl fagnur. Þeir hlutast óeðla til um það að flokksblöð sín taki í sama streng og þeir hafa gert, lofi sig fyrir frammistöðuna — og þeir mega

sín mikila. Dettur t. d. nokkrum í hug, að Reykjavík eða Lögrétta, svo ekki sé talað um Vestra eða Austra, rísi upp á móti því, sem ráðherrann vill vera láta, ekki sízt er hann hefir Jón Magnússon að baki sér? Í raun og veru er „Ingólfur“ eina blaðið, sem stendur vel að vígi með að finna hispurslaust að gerðum nefndarinnar, ef þess gerist þörf. Vér teljum það líklegt, að yfirleitt lofi og vegsami stjórnarblöðin nefndina og fallist á allar gerðir hennar, að jafnvel svartasta innlimunarmyrkur verði talið hið bjartasta sjálfstæðissólskin er skinið hafi yfir þetta land, ef því verður að skipta.

Eigum við ekki að reyna kjósaandi góður, að hyggja að aðalatriðum málsins, reyna að skygnast í spilin hjá nefndarmönnum og sjá hvort þeir hafa mörg „tromf“ í hendinni? Hver veit nema það verði uppi á teningnum að vér þurfum ekkert að spyrja nefndina um það hvern flokk vér fyllum og hvern fulltrúa vér kjósum á þing?

*

*

*

Svo er sagt í skipunarbréfi nefndarinnar að hún sé skipuð til þess að „rannsaka og ræða stjórnðskipulega stöðu Íslands í veldi Danakonungs“.

Með öðrum orðum: Nefndin er til-raun til þess að binda enda á deiluna milli Íslendinga og Dana, deiluna um það hvort Ísland sé danskur ríkishluti eða sérstakt ríki. Til þess að hrinda málinu á veg þurfa Íslendingar og Danir í nefndinni að verða sammála

um eitthvert fyrirkomulag en fullnaðarúrslit verða undir því komin að báðar þjóðirnar, Íslendingar og Danir geti fallið á tillögur nefndarinnar breyttar eða óbreyttar.

Nú er mörgum spurn: Hverjar verða þá tillögur nefndarinnar? Þetta er að vísu óráðin gáta enn sem komið er en í raun og veru skiftir það litlu, því hér er um örfáa möguleika að ræða, og auðvelt að átta sig á þeim, að minsta kosti hvað aðalatriðið snertir, hina stjórnskipulega stöðu landsins. Vér getum talið þá á fingrunum.

1. Innlimun. Ísland yrði þá danskur ríkishluti.
2. Undirlylluríki. Íslendingar þægu þá af Dönunum æðsta valdið í sérálmunum einum. Danmörk yrði yfirríkið.
3. Ríkjasamband. Ísland væri þá viðurkennt sjálfstætt sambandsríki Danmerkur, konungur sameiginlegur og ef til vill fleiri mál.
4. Skilnaður. Öllu sambandi milli Íslands og Danmerkur væri þá slitið, einnig konungasambandi. Ísland yrði lýðveldi á ný.
5. Kyrstaða. Allt sæti í sama fari og nú. Neindin yrði ekki ásátt um neina breytingu á stjórnarfarslegri stöðu landsins, eða Íslendingar höfnuðu tillögum hennar.

Vér höfum nú talið 5 vegi er fara

má. Fleiri eru þeir ekki að vorri vitund. Réttast væri jafnvel að telja að eins þrjá: innlimun, ríkjasamband og skilnað. Vér skulum nú athuga hvern fyrir sig.

Innlimun. Orðið er ekki vinsælt og hefir aldrei verið það. Það er eins og enginn Íslendingur hafi nú reglulega einurð á að bera það merki hreinskilnislega. Þeir sem hafa verið að bregða því upp í svip hafa stungið því óðara bak við sig þegar farið var að benda á duluna. En hitt er ekki farið í launkofa með að ráðast á landvarnarmenn og landvarnarstefnuna, sem myndast hefir gegn innlimunarstefnunni, þó þetta sé í raun og veru algerlega sama og beint fylgi við innlimunarstefnuna.

Líklegt er það að mikill meiri hluti Íslendinga sé mótfallinn reglulegri innlimun. Á dögum Jóns Sigurðssonar var það svo. Nú stöndum vér að ýmsu leyti margfalt betur að vígi og ættum ekki að nauðsynjalausni að setja oss lægra tak mark en feður vorir gerðu þá. Að minsta kosti dettur engum landvarnarmanni í hug að greiða atkvæði með innlimun, hversu miklu sykri sem á hana væri stráð.

Hvað er það þá, sem alla fæli frá því að vilja fallast á innlimun?

Ekki getur það verið stórvægileg breyting frá því stjórnarfari sem nú er. Það mundi að öllum líkindum litlum breytingum taka. Vér myndum eftir sem áður ráða mestu um sérálm vor,

því hvorki vilja Íslendingar sleppa því forræði í sémálunum, er þeir hafa fengið og Danir munu ekki ágirnast það, þeim fyrst ekki stjórnsémálanna svo vel úr hendi meðan þeir höfðu hana og þeir urðu fegnir er þeir losnuðu við hana.

Hvað er það þá sem gerir innlimun að slíkri Gryllu?

Satt að segja renna margar stóðir undirinnlimunaróttann. Mörgum stendur stuggur af því að fá Dönum ástæðulaust æðsta valdið yfir öllum vorum málum og einnig sémálunum. Nú rekur engin knýjandi nauðsyn á eftir oss að „semja af oss fornan rétt“. Hvað ætti um vér að vinna við það? Líklegt er að Danir beittu ekki valdi sínu gegn oss eins og nú horfir, en hver vill eiga undir því að svo verði ætíð um ókomnar aldir? Eflaust má t. d. ganga að því visu að þeir héldu fram „jafnrétti þegnanna“ og af því „jafnrétti“ gæti auðveldlega leitt það að flakveidar vorar og önnur arðsöm fyrirtæki lentu í höndum Dana fyrr eða síðar. Þeir eru margfalt fleiri og auðgri en vér og jafnréttið hlyti að gera þeim alla afstöðu jafnauðvelda og oss en auð og mannafla hefðu þeir í tilbót.

Þá virðist og mörgum það lítt ænnilegt að samsteypa Íslendinga og Dana í eina ríkisheild gefist vel sökum þess, hve ólíkar þessar þjóðir eru og fá náttúrleg bönd, er tengja þær saman. Ekki liggja löndin saman, þau greinir 300 mílna haf. Svo ólík eru þau hvort öðru sem frekast má vera. Sama er

að segja um alla atvinnuvegi. Þetta væri þó sök sér, en verst er að þjóðirnar eru afar ólíkar og allur hugsunarháttur þeirra: Síðustu árin hefir verið mikið úr því dálæti gert, því bróðurbeli, sem þær beri hvor til annarar. Eflaust væri sagan sýnu réttara sögð ef sagt væri að Íslendingar hötuðu Dani en þeir fyrirlitu oss. Bróðurbelið er meira á pappírnum en í reyndinni. Fer þetta að líkum, því að öld eftir öld hefir verið grunt á því góða milli Íslendinga og Dana. Svo mikið haf hefir náttúran lagt milli landanna og svo torsótt öræfi milli sálnanna að ástæða er til þess að segja: Það sem Guð hefir skilið skulu mennirnir ekki tengja saman!

Allt þetta er að visu dauðadómur yfir innlimuninni og þó er það alt annað sem þyngst vegur. Forfeður vorir hafa eftirlátið oss mikinn arf og margbreyttan þótt hvorki sé í gulli né silfri. Jafnframt tungunni, er vér tölum, andlegum og líkamlegum eiginlegleikum, er vér höfum erft frá þeim, hafa þeir eftirlátið oss sögu ættarinnar frá byggingu landsins til þessa dags, sögu smáþjóðar sem reyndi í lengstu lög að vernda sjálfstæði sitt jafnvel þegar hallæri og allskonar hörmungar dundu yfir. Og þessari sömu stefnu, sjálfstæðisstefnunni, hafa nærfelt allir beztu menn vorir fylgt til þessa. Eignum vér nú alt í einu að hverfa frá þessu sameiginlega ráði allrar vorrar ættar, nú þegar vér erum komnir út úr öllum verstu hörmungunum og landið

er komið á hraða framfarabraut, hverfa frá því út í loftið og ástæðulaust án þess að nokkur nauðsyn beri til og án þess að nokkurs hagnaðar sé að vænta við það?

Það er ekki að undra þó innlimunin eigi formælendur fá!

En sagan hefir eigi eingöngu lagt oss upp í höndurnar þjóðlega stefnu-skrá, bent oss á að forðast erlend yfirráð sem heitan eldinn. Hún hefir sýnt oss glæsilegt og göfugt takmark að keppa að: hið sjálfstæða íslenska ríki, hrausta þjóð og vitra, sem lagði drjúgan skerf til heimsmenningarinnar, sem stóð jafnfætis nágrönnnum sínum og var engum háð. „Þetta getið þér Íslendingar aftur orðið ef þér viljið,“ er hvísl að að oss úr fornum sögum og brópað til vor frá bræðrum vorum fyrir austan hafid.

Annaravegar stendur þetta framtíðar-takmark, hinumegin innlimunar kirkju-garðurinn danski.

Hvað sem nefndin segir þá er engin hætta á að Íslendingar fallist á innlimun.

Undirtylluríki. Ymsir Íslendingar, jafnvel skýrir menn hafa ætlað að þessi millivegur kynni að vera heppilegur. Fyrir þeim hefir vakað að á þennan hátt fengjum vér full og óskert yfirráð sérmaalanna. Það væri aðalatriðið. Hitt, sameiginlegu málin, væri minna virði. Þau gætum vér eftirlátið Dönum og hefðum svo engan vanda eða kostnað af þeim.

Þetta er tæpast rétt. *Vér getum ekki trygt oss yfirráð sérmaalanna á þennan hátt nema aðeins á pappirnnum.* Danir ættu eftir sem áður að bera alla ábyrgð á oss gagnvart öðrum ríkjum og hlytu því að taka í taumana hvenær sem þeim þætti nauðsyn bera til. Slíkir undirríki eru í raun og veru aðeins hluti yfirrikisins með sjálfstjórn í einhverjum sérmaálum er þau þiggja að léni af yfirríkinu. Hefir þessu verið nánara lýst hér í blaðinu í greininni „Sérmaál-sjálfstæðið“. Í augum annara þjóða hyrfi Ísland algerlega inn í danska ríkið, væri talið hluti þess. Hér ber því algerlega að sama brunni eins og væri að ræða um innlimun með sjálfstjórn og sömu ástæður tala gegn þessu fyrirkomulagi sem fullri innlimun. Vér gætum grætt á þessu einakisverða ríkisnafnbót og einakisverða yfirlýsingu um að sérmaálum vorum réðum vér einir, *en legðum í sölurnar allan fornan rétt til fulls sjálfstæðis sem sérstakt fullveðja ríki og fengjum hann aldrei aftur.*

Það eitt gæti villt mönnum sýn, að fyrirkomulagið er ekki eins auðséd og einföld innlimun. Það er auðveldara að gylla það í augum kjósenda og er þess meiri nauðsyn að gjalda varhuga við því. En væntanlega verður þetta mál svo skýrt fyrir kjósendum ef á þarf að halda að þeim sé vorkunnar-laust að sjá við þeim lekanum. Það er innlimun, og annað ekki, vafin inn-an í orð innantóm og fær eflaust sömu afdrif hjá kjósendum sem innlimunin.

Ríkjasamband eru þriðju úrræðin. Þetta er hin gamla stefna Íslendinga frá því landið gekk undir konung. Henni fylgdi Jón Sigurðason. Nú fylgja henni landvarnar og þjóðræðismenn eins og kunnugt er og áreiðanlega nokkur hluti heimastjórnarmanna. Á Þingvallafundinum síðastliðið sumar fylgdu allir sem einn maður þessari stefnu.

Það er nálega alt sem að því styður að skapa þessari stefnu fylgi. Saga vor og réttindagrundvöllur gera það. Jafnvel skilnaðarmenn sætta sig við hana sökum margskonar erfiðleika á því að koma fullum skilnaði í framkvæmd. Innlimunarmenn myndu eigi rísa gegn henni ef nefndin með ráðherra í broddi fylkingar snerust að þessu ráði.

Um það munu allir sammála, að staði oss þessi kostur til boða yrði hann hiklaust þeginn þrátt fyrir nokkurn vanda og byrðar er hann legði oss á herðar.

Skilnaður er vafalaust ólíklegustu málalokin. Nefndarmenn vorir fara naumast fram á fullan skilnað, en óhugsandi væri það ekki að Danir kynnu að bjóða oss hann. Landvarnarmenn flestir myndu óhikað taka því boði og svo myndu fleiri gera. Skilnaðarstefnan á fleiri fylgismenn en flesta grunar. Er það næsta eðlilegt, því að fullur skilnaður yrði oss jafnvel ódýr.

ari en ríkjasamband og hefði alla kosti þess.

Þá er að lokum að minnast á það ef *enginn árangur* yrði beinlínis af starfi nefndarinnar. Einkum kæmi þetta til greina ef Danir þokuðu ekki frá innlimun og Íslendingar neituðu þeim kosti. Það yrði þá um enga snögga breytingu að ræða á högum vorum en eigi að síður fengi kjósendur um tvo kosti að velja, dónaku stefnuna eða íslenzku stefnuna og hlytu að fylgja annari hvorri við kosninguna. Stefnulausir getum vér ekki verið í stjórn-málunum. Vér hlytum að kjósa þá eina á þing, er vænta mætti að héldu þar fram eftir mætti þeirri stefnunni, er vér vildum styðja og þokuðu málum vorum smám saman áleiðis í rétta átt.

* * *

Þegar vér nú lítum yfir þessa 5 kosti, sem geta komið til greina þá er það auðsætt að *alt veltur á því hvort vér viljum sætta oss við innlimun eða ekki*. Þeir sem vilja að þeim kosti ganga, ef þeir verða þá nokkrir er á skal herða, geta jafn auðveldlega greitt atkvæði hvort heldur sem er með einfaldri innlimun eða undirtylluriki. Hvorutveggja ber að sama brunnri þó hið fyrra sé óbrotnara. Hinir sem vilja halda í hin fornu ríkisréttindi landsins hljóta að vera mótfallnir hvorutveggja. Fyrir þá er ekki um annað að velja en ríkjasamband eða skilnað. Hvorutveggja má telja góð málalok.

Þeir sem geta ráðið það við sjálfa sig hvort þeir sætti sig við innlimun eða ekki þurfa ekki að biða eftir ályktunum nefndarinnar. Þeir geta bæði ákveðið þingmannsefni sitt og séð í hendi sér hvort þeir hafna tillögunum eða samþykkja þær. Hinir verða eflaust í sömu óvissunni þó að þeir sjái þær.

Kostirnir eru tveir: **innlimun** (einföld innlimun, undirtylluriki) eða **sjálfstæði** (ríkjasamband og skilnaður). Úr öðru hefir nefndin ekki að spila.

Að sjálföögðu gæti það hugsast að Danir settu oss einhver skilyrði fyrir því, að þeir sleptu öllu tilkalli til yfirráða yfir oss. Vér vitum að þeir telja Ísland skulda sér stórfé (yfir 5 miljónir). Hver veit nema þeir heimti að sér sé þá greidd þessi skuld eða nokkur hluti hennar. Til einhvers hafa þeir verið að telja þetta saman. Frá voru sjónarmiði ætti þetta að vera þýðingarlítið. Ef svo reynist við grandgæfilega athugun að eitthvað af skuld þessari sé réttmæt, þó ólíklegt sé, þá er ekki nema sjálf-sagt að vér greiðum Dönum féð, því dýrara myndi oss verða að láta frelsi vort og afkomenda vorra upp í skuldina.

Landvarnarstefnan.

Athugasemd við grein Jóns Þorlákssonar.

Stjórnarfl. hér hefir nýlega látið prenta grein eftir Jón Þorláksson verkfræðing um stefnuskrá landvarnarmanna og útbýtir henni um land alt.

Vér viljum vekja eftirtekt manna á því, að grein þessari hefir verið svarað í Ingólfi og Þjóðviljanum. En vegna þeirra sem ekki fá blöðin skal farið um grein þessa fám orðum.

Gætum að stefnuskránni. Hún er í tveim liðum:

1. „*Vér viljum vernda full og óskert ríkisréttindi Íslands og vinna að því að fá þau viðurkend.*

2. *Vér viljum styðja gætilega fjármálastefnu, halda sparlega á landsfé og steypa ekki landinu í skuldir, vegna þess að flestir sjálfstæðisvegir verða jafnan lokaðir skuldugum og háðum fátæklingum“.*

Hversu fellur þér kjósandi, þessi stefnuskrá? Þessari stefnu vill J. Þ. og stjórnarfl. koma fyrir kattarnef og ver fé sínu til þess að gera hana sem tortryggilegasta.

Hvað finnur hann þá stefnunni til foráttu?

Um fyrri liðinn, ríkisréttindin, segir hann alla sammála. Stjórnarfl. vilji efla sjálfstæði landsins engu síður en landvarnarmenn. Það sé engra tilætlun að innlima landið.

Þetta er því miður ósatt mál. Stjórnarblöðin hafa hvað eftir annað hallast á innlimunarsveifna. Rétt nýlega (31. marz) segir „Rvk“ að landið hafi verið innlimað í mörg hundruð ár. Við mig hefir einn forkólfur heimastj.m. sagt í fullri alvöru eftir ýtarlega viðræðu: „Ég er innlimunarmaður! Ég vil ekki að Ísland sé annað en partur úr danska ríkinu“. Annar merkur heimastj.m.

hefir sagt við mig: „Versta pólitíska vitleysan, sem við Íslendingar höfum gert er að taka ekki sama kost og Færeyjar“. Enginn heimastj.m. í Rvk. er ég hefi átt tal við, að einum undanteknum, hefir látið í ljós að hann vildi að landið yrði *nú* viðurkennt sem sjálfstætt ríki. Því taka ekki heimastj.m. höndum saman við landvarnarmenn ef þeir eru sammála um sjálfstæði landsins? Því ráðast þeir á þá og reyna að gera þá tortryggilega á allan hátt?

Innlímunarstefnu sína reyna heima-
stjórnarm. að réttlæta með því að til-
ætlun þeirra sé sú, að einhverntíma
síðar, þegar oss hafi vaxið fiskur um
hrygg, verði landið sjálfstætt ríki. Þeir
séu því ekki í raun réttri innlímunar-
menn. Takmarkið sé hið sama. *Nú*
höfum vér engin efni til þess.

Afleiðing þess er sú, að *nú eigum*
vér að setta oss við innlímun. Þetta
er miklu þyngra á metunum heldur en
hitt, hvað þeir ætlist til löngu eftir að
þeir eru komnir undir græna torfu. Í
þeirra augum verður innlímunin bein-

asti sjálfstæðisvegurinn. Vissasti vegur-
inn til þess að lækna sjúklinginn er eftir
þessu að drepa hann fyrst í þeirri von
að hann verði alheill eftir 100 ár.

Að þessu hefir stefna heimastj.m. verið
alt annað en landvarnarstefnan! Flokk-
arnir hafa ekki verið sammála. Þess-
vegna hafa þeir átt í höggi.

Öðru atriðinu er fljótsvarað. Aðfinn-
ingar J. Þ. eru byggðar á útúrsnúningi.
Að „steypa í skuldir“ þýðir annað en
að „taka lán“. Svo knýjandi nauðsyn
eða neyð getur borið að höndum, að
lántaka sé allskostar sjálfsögð og svo
álitleg fyrirtæki að hún sé réttmæt. Um
þetta atriði, sem J. Þ. verður svo skraf-
drjúgt um, er sá ágreiningur einn, að
landvarnarmenn munu hugsa sig tvisv-
ar um áður en þeir taka lán, en J. Þ.
virðist vilja steypa landinu í skuldir.

Hvor hugsunarhátturinn virðist þér
heillavænlegri kjósandi góður? Hvor
líklegri til þess að vera frjáls og óháður.

G. H.

